

⁵¹ Łozinski B. Galicyjski sejm stanowy (1817–1845) / Bronisław Łozinski. – Lwów: Nakł. księgarni H. Altenberga, 1905. – S. 107.

⁵² ЦДІА України у м. Львові, ф. 146, оп. 7, спр. 2825 (Переписка з Президентом Львівського апеляційного суду), арк. 1–4.

Резюме

Едер П. Т. Особливості створення Вишого крайового суду у Львові у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 рр.).

У статті проаналізовано соціально-політичні й правові передумови утворення Вишого крайового суду у Львові у складі Австрії та Австро-Угорщини. Показано особливості організації і діяльності судових органів у перші роки утвердження австрійської влади в Галичині. Значну увагу зосереджено на характеристиці діяльності шляхетського суду, Вишого губернаторського суду у Львові, апеляційного суду у Львові, а також утворення у 1855 р. Вишого крайового суду як суду апеляційної інстанції.

Ключові слова: суд, судочинство, коронний край, судові органи.

Резюме

Эдер П. Т. Особенности создания Высшего краевого суда во Львове в составе Австрии и Австро-Венгрии (1855–1918 гг.).

В статье проанализированы социально-политические и правовые предпосылки образования Высшего краевого суда во Львове в составе Австрии и Австро-Венгрии. Показаны особенности организации и деятельности судебных органов в первые годы утверждения австрийских властей в Галиции. Значительное внимание уделяется характеристике деятельности благородного суда, Высшего губернаторского суда во Львове, апелляционного суда во Львове, а также образование в 1855 Высшего краевого суда как суда апелляционной инстанции.

Ключевые слова: суд, судопроизводство, коронный край, судебные органы.

Summary

Eder P. Features of the establishment of the Higher Regional Court in Lviv as part of Austria and Austria-Hungary (1855–1918).

The article analyzes the socio-political and legal conditions of education Higher Regional Court in Lviv consisting of Austria and Austria-Hungary. The features of organization and operation of the judiciary in the early years of establishment of the Austrian authorities in Galicia. Special attention is focused on the characteristics of the noble court, the Supreme Court of the Governor in Lviv, the Court of Appeal in Lviv and formation in 1855 of the Higher Regional Court as a court of appeal.

Key words: court proceedings crown region judiciary.

Отримано 14.10.2014

УДК 340.12

Я. М. ДУПАЙ

Ярина Миколаївна Дупай, аспірантка Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ДІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

На сучасному етапі розвитку української державності, проблема удосконалення законодавчого процесу стоїть достатньо гостро. У контексті даної проблематики все більшої актуальності набувають питання правового забезпечення реалізації гарантій, закріплених у ст. 57 Конституції України, а саме гарантій щодо права громадян знати свої права та обов'язки. За змістом даної статті, умовою чинності законів є доведення їх та інших нормативно-правових актів, які визначають права та обов'язки громадян, до відома населення у порядку, встановленому законодавством; а порушення встановленої Конституцією процедури ухвалення та набрання чинності законом, відповідно до ст. 152 Конституції України, є підставою для визнання закону за рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ) неконституційним, внаслідок чого закон та окремі його положення, визнані неконституційними втрачають чинність з дня ухвалення рішення КСУ¹.

Актуальність даної статті зумовлена необхідністю наукового осмислення питання чинності нормативно-правових актів, що є визначальним фактором, якому підпорядковується законодавчий процес, адже саме втратою чинності загрожує порушення встановленої Конституцією процедури розгляду, ухвалення або набрання чинності законом України, про що чітко зазначено в ст. 152 Конституції України.

Сучасна законодавча практика визначення моменту набрання чинності нормативно-правовим актом та введенням його в дію є неоднозначною, що іноді призводить до порушення гарантій, передбачених ст. 57 Конституції України.

Підвищення якості та ефективності нормативно-правових актів нерозривно пов'язується із вдосконаленням їх юридичної природи, і зокрема такої властивості, як темпоральна (часова) дія.

На жаль, питання темпоральної дії у юридичній літературі залишається малодослідженими, як і безпосередньо темпоральна чинність нормативно-правового акта, як правового явища. У результаті, це породжує певний різнобій у трактуванні та використанні таких понять як: «набрання чинності», «набуття чинності», «вступ в силу», «введення в дію» та ін.

Вивченням зазначених питань займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: С. С. Алексєєв, Д. М. Бахрах, З. М. Будько, В. І. Гойман, Д. А. Казюків, Л. О. Макаренко, В. П. Малков, П. М. Рабінович, М. С. Студенікіна, М. О. Теплюк, А. О. Тилле, В. А. Туманов, М. Ю. Щирба, О. І. Ющик та інші.

В юридичній науці та практиці одне й те ж поняття не може позначатись різними термінами. Наслідком недотримання цього правила може бути поява правотворчих та правозастосовних помилок, зокрема неоднозначних, нечітких та суперечливих нормативно-правових приписів. Саме тому постають питання, чи усі з вищенаведених словосполучень позначають самостійні юридичні поняття.

Так, у Конституції України термін «набрання чинності» використовується три рази, термін «набуття чинності» – одинадцять раз, «введення в дію» – сім разів, «вступ в дію» – один раз. Наприклад, припис ст. 94 Конституції України встановлює, що «закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування». Стаття 109 Конституції України передбачає, що «відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України». Відповідно до припису ст. 160 Конституція України набуває чинності з дня її прийняття. В абзаці 2 ч. 4 Перехідних положень Конституції України стосовно деяких указів Президента України вжито термін «вступ в дію», а щодо законів України – термін «набрання чинності». У статті 107 Конституції України закріплено, що рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України. При цьому в Перехідних положеннях Конституції України зафіксовано, що частина перша ст. 99 вводиться в дію після введення національної грошової одиниці – гривні, а також те, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію відповідних законів.

Така синонімічність впливає з аналізу не тільки конституційних положень, але й законодавства в цілому. Так, у Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. використовуються терміни «набрання чинності» та «введення в дію». Так, у п. 7 ст. 90 Регламенту зазначається, що кожен законопроект повинен містити положення щодо порядку набрання ним чинності. Більше того, в приписі п. 4 ст. 214 Регламенту одночасно використовуються поняття «набрання чинності» та «введення в дію».

Варто зазначити, що ще у 1997 р. КСУ у справі про набуття чинності Конституції України роз'яснив, зокрема, що словосполучення «набуває чинності» та словосполучення «набирає чинності» мають синонімічні значення. Обидва вони означають, що відповідні нормативні правові акти вступили в силу. Звертає на себе увагу те, що Конституційний Суд України у цьому інтерпретаційно-правовому положенні ототожнює поняття «набрання чинності» та «набуття чинності» не усунув термінологічної синонімії, а примножив її ще і терміном «вступ у силу».

Загалом потрібно відзначити, що навряд чи мають сенс такі складні, а тим більше штучні, нетрадиційні конструкції, як виділення поряд з «дією акта» відмінного специфічного поняття «чинність акта». Як було зазначено, ті проблеми, заради розв'язання яких з'явилось таке розрізнення, можуть бути вирішені у простіший спосіб.

Варто наголосити, що питання темпоральної дії нормативно-правових актів достатньо непрості, до того ж мають багато не до кінця вирішених проблем. У юридичній літературі, як і у нормативній практиці, також паралельно використовуються терміни «набрання чинності» та «набуття чинності». Зокрема у вітчизняних підручниках із загальної теорії держави і права зазначені поняття вживаються як тотожні.

У даному контексті наведемо декілька прикладів. О. Ф. Скакун зазначає, що нормативно-правовий акт (закон) набуває чинності після його опублікування (загальне правило)²; за всіх умов закон набирає чинності не раніше дати опублікування³. Аналогічну позицію займають М. С. Кельман та О. Г. Мурашин, які зокрема зазначають, що якщо в самому законі встановлено інший варіант набуття ним чинності, наприклад, вказано якусь конкретну дату, то саме він визначає дату набрання чинності закону⁴. Водночас, погоджуючись із твердженнями В. С. Ковальського та І. П. Козінцева, що словосполучення набуття чинності (набрання чинності) є термінологічними дублерами та можуть мирно співіснувати без будь-якої диверсифікації⁵, все ж вважаємо, що в законодавстві варто використовувати лише один із них.

Слід звернути увагу, що деякі зарубіжні вчені на позначення моменту початку дії нормативно-правових актів в часі в основному використовують термін «вступ у силу». Зокрема, М. С. Студенікіна зазначає, що закон як регулятор суспільних відносин починає діяти, тобто породжувати певні права та обов'язки, стає обов'язковим для всіх органів, організацій, посадових осіб та громадян лише тоді, коли він вступає в силу⁶. Так само В. В. Лазарев зазначає, що дія в часі нормативного акта пов'язана із його вступом в силу⁷, М. І. Матузов зауважує, що дія нормативного акта в часі зумовлена їх вступом у силу⁸, Ф. М. Раянов стверджує, що дія нормативно-правового акта в часі пов'язана із проблемою його вступу в силу⁹.

Отже, можна зробити висновок, що у проаналізованих працях прослідковується більш стійке використання насамперед терміну «вступ у силу». Вищенаведені позиції свідчать про те, що поняття «набрання чинності нормативно-правовим актом», «набуття чинності нормативно-правовим актом» та «вступ у силу нормативно-правового акта» позначають момент початку дії нормативно-правового акта, тобто його загальнообов'язковість, та є тотожними поняттями¹⁰.

У зв'язку із необхідністю усунення термінологічних розбіжностей та потребою використання у нормативно-правових актах уподібнених юридичних термінів, видається більш коректним вживати термін «набуття чинності», а не «набрання чинності». Опираючись на саме значення цих слів. Одним із значень слова «набувати» є здобуття певної ознаки, якості, властивості, натомість значення слова «набирати» пов'язане не із якісними, а кількісними параметрами¹¹. А оскільки загальнообов'язковість нормативно-правового акта стосується його якісних, а не кількісних параметрів, то відповідно і слово «набуття» є таким, що більш точно позначає дане поняття.

У юридичній літературі зустрічаються і позиції, відповідно до яких «набрання чинності» та «набуття чинності» трактують і як момент початку дії нормативно-правового акта, і як одну із стадій правотворчого процесу. Так, С. П. Погребняк серед стадій створення нормативно-правових актів поряд із оприлюдненням нормативно-правового акта називає і набрання ним чинності¹². У свою чергу, Н. М. Пархоменко одним з етапів правотворчого процесу вказує набрання чинності (вступ в силу)¹³. Так само з позиції В. С. Ковальського та І. П. Козінцева впливає, що набрання чинності є однією із стадій правотворчого процесу¹⁴.

Як слушно зазначає М. Ю. Щирба, набуття чинності нормативно-правовим актом не може бути стадією правотворчого процесу. Стадією правотворчого процесу, внаслідок здійснення якої нормативно-правовий акт набуває чинності, є його оприлюднення. Науковець пов'язує це з тим, що стадія правотворчого процесу за своєю природою є сукупністю послідовно організованих правотворчих дій, які здійснюються в певному періоді часу. Натомість чинність нормативно-правового акта за своєю природою є його властивістю, яка може набуватись лише у певному моменті в часі. Відтак, набуття чинності нормативно-правовим актом не може одночасно позначати різнопорядкові за своєю природою явища: і сукупність правотворчих дій, які здійснюються протягом певного періоду, і момент, з якого нормативно-правовий акт набуває загальнообов'язковості. І хоч між оприлюдненням нормативно-правового акта та набранням ним чинності простежуються причинно-наслідкові зв'язки, проте видається більш коректною позиція тих вчених, які на позначення стадії правотворчого процесу, результатом реалізації якої є набуття чинності нормативно-правовим актом, використовують поняття оприлюднення нормативно-правового акта¹⁵.

Існує і позиція, згідно з якою на позначення однієї зі стадій правотворчого процесу використовується також поняття «введення в дію». Так, С. С. Алексєєв поряд із поняттям «вступ у силу» (україномовними відповідниками якого є «набрання чинності», «набуття чинності») вживає поняття «введення в дію». Виходячи з позиції автора, вступ в силу нормативного акта набуває характеру введення його в дію у тих випадках, коли між офіційним оприлюдненням нормативного акта та вступом його в силу необхідний значний розрив у часі. Такий розрив у часі необхідний не лише для ознайомлення із прийнятим нормативним актом усіх зацікавлених суб'єктів та чіткого засвоєння його змісту особами, які здійснюватимуть застосування права, але і для проведення необхідних підготовчих заходів, а також для надання можливості тим чи іншим особам пристосувати правовідносини, що виникли та продовжують існувати, до нових вимог закону¹⁶.

Як зазначають М. О. Теплюк та О. І. Ющик, зміст введення закону в дію включає, по-перше, законодавче визначення умов введення в дію та дії закону, по-друге, надання закону чинності (набрання ним юридичної сили), по-третє, забезпечення юридичних та інших умов введення в дію і належної дії закону¹⁷.

Чинним законодавством України для різних форм нормативно-правових актів установлені різні правила щодо порядку набуття чинності. Відповідно різняться законодавчо встановлені способи визначення моменту введення в дію актів.

Частинами 2, 3 ст. 57 Конституції України встановлені загальні засади набрання чинності нормативно-правовими актами: «Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення, у порядку встановленому законом. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є не чинними».

Зазначені конституційні норми визначають оприлюднення умовою набуття чинності тільки тих нормативно-правових актів, які стосуються прав і обов'язків громадян, і не поширюють це правило на інших суб'єктів права, зокрема на юридичних осіб. Проте, так само як і фізичні, юридичні особи не мають змоги узгоджувати свою поведінку з вимогами нормотворця, не знаючи їх змісту. Тому, на нашу думку, вказані норми в такому формулюванні безпідставно обмежують сферу дії ідеї про оприлюднення як умову набуття чинності права. Ця ідея є складовою принципу правової визначеності, виступаючи гарантією правової стабільності, впевненості суб'єктів права в тому, що їх правове становище непередбачувано не погіршиться з прийняттям нового нормативного акта, а також необхідною умовою довіри населення до права і держави¹⁸. Жодних винятків щодо певних категорій суб'єктів права, зокрема, юридичних осіб, ця ідея не передбачає, так як є універсальною¹⁹.

Крім основних засад дії в часі нормативно-правових актів, Конституція України в ч. 5 ст. 94 визначає порядок набуття чинності законами України: «Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування». Крім цього, Конституція у ст. 160 визначила, що сама вона набуває чинності з дня її прийняття. Виходячи з трактування Конституційного Суду України (рішення № 4-зп від 03.10.1997 р.), Конституція України як Основний Закон держави за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу. Закони ж є актами встановленої Конституцією України законодавчої влади. Це зумовлює їх субординацію відносно Конституції України та означає, що норми ч. 5 ст. 94 Конституції України не можуть бути віднесені до самої Конституції України²⁰.

Варто також зазначити, що чинність закону безпосередньо не тягне за собою виникнення, зміни чи припинення прав та обов'язків суб'єктів правовідносин, передбачених законом; безпосередньо вони пов'язуються з дією закону, початок якої може збігатися з моментом набрання законом чинності, а може і бути віддаленим у часі (наприклад, закон може набирати чинності з дня його офіційного опублікування і вводитися в дію з точно визначеної календарної дати, а окремі його положення – значно пізніше цієї дати). Так, був прийнятий Верховною Радою України 21 квітня 1999 р. Закон «Про виконавче провадження» набрав чинності з дня його опублікування – 3 червня 1999 р., а в дію його введено з 1 липня 1999 р.

У зв'язку з цим слід вважати, що чинність як необхідна юридична передумова дії закону лише зобов'язує відповідні державні органи та інших суб'єктів здійснити заходи, необхідні для забезпечення належної дії закону починаючи з визначеного в ньому моменту: привести у відповідність до закону, що набрав чинності, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, довести зміст цього закону до його виконавців, прийняти певні підзаконні акти, провести навчання з питань застосування його органами виконавчої влади, судами тощо. Без чинності закону такі дії не мали б юридичних підстав.

Підбиваючи підсумки щодо проблеми множинності термінології, слід зазначити, що мовний, системний та спеціально-юридичний аналіз положень Конституції України дає підстави для висновку про синонімічність термінів «набуття чинності» та «введення в дію», а також інших подібних термінів. Аналогічне дослідження законодавства України також свідчить про усталеність вживання наведення термінології як синонімічної. Дослідження юридичної, наукової літератури, на нашу думку, вказує на недоречність розрізнення зазначених термінів та виділення, зокрема, терміна «набуття чинності» новим змістом, що суперечить загально визначеним уявленням про стадії законотворення. Існуючі ж у сфері нормотворення проблеми можуть бути вирішені без перегляду традиційного розуміння потіння «чинність». Саме тому, вважаємо, що розглянуті поняття є тотожними та використовуються для позначення моменту початку дії нормативно-правового акта та появи в нього такої властивості, як загальнообов'язковість. При тому, для подібного використання юридичних термінів доцільно вживати термін «набуття чинності».

¹ Теплюк М. О., Ющик О. І. Введення в дію законів України: питання теорії і практики / М. О. Теплюк, О. І. Ющик. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 299 с. – С. 124.

² Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с. – С. 335.

³ Там само. – С. 376.

⁴ Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.

⁵ Ковальський В. С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В. С. Ковальський, І. П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с. – С. 47.

⁶ Студеникина М. С. Вступление закона в силу: правовое регулирование и практика / М. С. Студеникина // Журнал российского права. – 2000. – № 7. – С. 10.

⁷ Лазарев В. В. Общая теория права и государства: Учебник / Под. ред. В. В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 2001. – 520 с. – С. 121.

⁸ Матузов И. Н., Малько А. В. Теория государства и права: учебник / И. И. Матузова и А. В. Малько. – М.: Юрист, 2004. – 512 с.

⁹ Раянов Ф. М. Проблемы теории государства и права (Юриспруденции): учебный курс / Ф. М. Раянов. – М.: Право и государство, 2003. – 304 с. – С. 256.

¹⁰ Щирба М. Ю. До питання про співвідношення понять «набрання чинності», «набуття чинності», «вступ у силу», «введення в дію» // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 4 (17). – С. 3.

¹¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпін': ВТФ Перун, 2005. – 1728 с. – С. 701–702.

¹² Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 564 с. – С. 278.

¹³ Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : навчальний посібник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 364.

¹⁴ Ковальський В. С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В. С. Ковальський, І. П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с. – С. 137–144.

¹⁵ Щирба М. Ю. До питання про співвідношення понять «набрання чинності», «набуття чинності», «вступ у силу», «введення в дію» // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 4 (17). – С. 3.

¹⁶ Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. Т. 2 / С. С. Алексеев. – М.: Юридическая литература, 1981. – 300 с. – С. 238.

¹⁷ Теплюк М. О., Ющик О. І. Введення в дію законів України: питання теорії і практики / М. О. Теплюк, О. І. Ющик. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 299 с. – С. 137.

¹⁸ Пушняк О. В. Набуття чинності нормативно-правовими актами в Україні / О. В. Пушняк // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 748–754. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10rovavu.pdf>

¹⁹ Окрема думка судді Конституційного Суду України М. І. Козюбри стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 2. – С. 25–26.

²⁰ Рішення Конституційного Суду України: у справі за конституційним зверненням О. Л. Барабаша щодо офіційного тлумачення частини 5 статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України): від 03.10.1997 р. № 4-зп // Офіційний Вісник України. – 1997. – № 42.

Резюме

Дупай Я. М. Деякі аспекти темпоральної дії нормативно-правових актів.

У статті розкриваються та аналізуються поняття «набуття чинності», «набрання чинності», «вступ в силу» та «введення в дію» як правові категорії. Основну увагу приділено характеристикам сутності та значення цих термінів, дослідженню проблемних питань їх одночасного вживання у законодавстві України.

Ключові слова: темпоральна дія нормативно-правових актів, набуття чинності нормативно-правовими актами, набрання чинності, вступ в силу, введення в дію.

Резюме

Дупай Я. М. Некоторые аспекты темпорального действия нормативно-правовых актов.

В статье раскрываются и анализируются понятия «вступление в силу нормативно-правовых актов» и «введение в действие нормативно-правовых актов» как правовые категории. Основное внимание уделено характеристикам сущности и значения этих терминов, исследованию проблемных вопросов их одновременного употребления в законодательстве Украины.

Ключевые слова: темпоральное действие нормативно-правовых актов, вступление в силу нормативно-правовых актов, введения в действие нормативно-правовых актов.

Summary

Dupai I. Some aspects of temporal validity of normative legal acts.

The article covers the notions “entry into force of normative legal acts” and “implementation of normative legal acts” as legal categories providing their research and analysis. The author primarily focuses on the essence and meaning of these notions and studies the outstanding issues related to their simultaneous usage in Ukrainian legal system.

Key words: temporal validity of normative legal acts, entry into force of normative legal acts, implementation of normative legal acts.

Отримано 9.10.2014

УДК 340.12

В. М. КОЗАЧЕНКО

Віта Михайлівна Козаченко, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

РЕВОЛЮЦІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ: ТЕМПОРАЛЬНІ ВИМІРИ

У системі джерел права в романо-германській правовій системі традиційно виділяють нормативний акт і правовий звичай. Самостійним специфічним різновидом джерел права визнається також судовий і адміністративний прецедент. Що стосується правосвідомості, то в умовах стабільного державного ладу, усталеної правової системи та розвинутої законодавчої техніки, коли нормативний акт як джерело права безумовно домінує, вона зазвичай не розглядалась як джерело права. Разом із тим у багатьох історико-теоретичних дослідженнях відзначається виконання правосвідомістю функції джерела права в той період, коли формується національна права система.

Вирішення цього питання має важливе значення не тільки з науково-історичної точки зору, а й з точки зору загальної теорії права, зокрема теорії правосвідомості, оскільки дає можливість отримати більш глибоке уявлення про функції правосвідомості, її місце і роль у механізмі правового регулювання. Без цього неможливо простежити процес утвердження нормативного акта як домінуючого джерела сучасного права. Вивчення цієї проблеми може також мати значення щодо загального розуміння права, оскільки деякі вчені охоплюють правосвідомість поняттям «право»¹.

Хочемо також виокремити деякі термінологічні відмінності понять і категорій. Зокрема в історично-правовій ретроспективі вживаються наступні терміни: «революційна правосвідомість», «правосвідомість трудящих мас», «соціалістичне правосвідомість» тощо, по суті, як ідентичні. Підтвердження цьому неважко знайти в законодавстві. Наприклад, Декрет про суд № 1 наказував керуватися при оцінці тих чи інших норм доживного права революційною правосвідомістю; декрет ВЦВК «Про народний суд» у разі прогалин законодавства відсилав до соціалістичної правосвідомості, а Декрет про суд № 2 – до правосвідомості трудящих мас. У одному з циркулярів НКЮ УРСР вказувалося, що судові рішення та вироки повинні відповідати принципам соціалістичного правосвідомості, а в Інструкції НКЮ УРСР «Про порядок амністії» – що вироки повинні виноситися «щодо революційної правосвідомості». Досить однозначні в цьому відношенні й висловлювання юристів.

Так, А. Гойхбарг підкреслював, що «згадана в тексті класова правосвідомість тотожна правосвідомості революційній». У більш пізній роботі він писав, що «революційна правосвідомість», «пролетарська правос-